

*Factus sum peregrinus... et
quaesivi qui simul contristaretur...
et non fuit*

псалмски стихови

Наслов ове збирке песама ретко је расан, домаћи, славенски, а садржина и форма поезије имају много латинског. Лелек те поезије ^{слабо} ~~напомиње~~ напомиње гудуре, тмине, и јаук себарског живљења. Крв ових ванредних песама то је западњачки песимизам под савршено значајном контролом религије и филозофије, а форма песама је латински строга, савршена, рељефна, скулпторски моделирана и чврста. Пролази се кроз ту збирку песама као кроз једну од оних мањих, савршено складних цркава у Риму, у чијем каменитом бароку се стврднула сва лепота и све страдање спиритуалних чежњи ка чистоћи и светлом миру. Славенско обележје збирке било би у том што се аутор лелека, или лементација, или псалмских строфа, није могао да смири ^{ни} ~~и~~ разгали ^{ниш} ~~и~~ у једној ^{ниш} ~~и~~ вери ^и ~~и~~ у једној скрушености. Духовни немири и дубока аскеза ове књиге славенског ^и ~~и~~ типа: горка, неутешна. Али целокупни духовни систем ~~и~~ књиге захвата и у многе друге ~~и~~ правце. Ујевић је проучио и прострадао духовне напоре човека свих области и времена. Ујевић се зналачки креће у историји човекових моралних мука; он ^{познаје} ~~и~~ поезије и филозофије кроз које се вековима жудило ^{мисао} ~~и~~ за ^{Ујевић} ~~и~~ освећења живота. Он је хација, ромар, како он вели, ~~и~~ на путу од земље ка небу: ~~и~~

у руци штап је, у сну света лества

Духовни систем књиге, а ^и ~~и~~ тако исто лични песимизам ауторов, оснивају се на моралној анализи свег света. Не из личног песимизма, него из моралне анализе света пориче Ујевић ~~и~~ привидне резултате цивилизације и хришћанства: да је робовања нестало, да је Еванђеље дало вредност и најскромнијој души, да је демократија обезбедила права свима људма. Нигде на земљи ^{нема} ~~и~~ неко крило милости за све људе; ни у пољу, ни у кући, ни у цркви. Ујевић каже својим речма лепу Хамлетову реч: свет је овај тамница. А тек иза феномена света откривају се ~~и~~ мистички настројеној души висине светлости. Отуда је моливвени тон ове књиге, уколико је молитвени, доиста један ~~и~~ "тамни орему"; у којем је изразу песник индигенезно везао славенско и латинско; тамни неутешни песимизам славенски и лепу латинску реч са ~~и~~

олтара католичке цркве остана.

Збирка је целом целином својом таква како је досада у мало речи обележено: потпуна као ~~храм~~ храм; немирна као баронски облици избачених удова који су сам покрет и замах; високих квалитета као поезија, а изукрштана као филозофија и вера. У осталом ~~свака~~ свака мистичка религија и филозофија таква ~~је~~ је: слободна, скептична, бунтовна; ~~пошто~~ пошто прође искуства и учења свих религија ~~и~~ филозофија, наставља свој пут својим лествама, к небу. Јављају се ~~у~~ у збирци песама ујевиневих стихови старозаветног, псалмског стила, где је псалмопевац и очајан грешник и смирени покајник

владаћемо опет
и љубавним плачем и пожарним хтењем;

јављају се стихови чисто новозаветне екстазе:

над свладаним гробом
мотрићемо свемир новим осветљењем

јављају се стихови хиндуске мистике, са вером у реинкарнацију, у ~~пери~~ пери коју је ујевин назвао Вечни прстен

Једном тамо после хиљаде хиљада
и хиљада лета опет ћемо наћи
иста света чула, иста срца млада,
и тај нежни осмех, благи и домаћи

И све тако. Наизменце се у тој поезији мучи човек "недостојан узвишене мете", коме једнако "пуцају пред чулом напасне свежине земљиних видика"; па човек скептик који "дере подлу лаж небеса"; па хришћански аскет који је захваћан што му је пружен "путир неке сталне патње". А ~~све~~ стисне келих кроз све иде немиран крик, лелек једног ~~душо~~ мистичког себра-поете:

Ко ће ми рећи име мога циља?

Лелек себра изашао је после светског рата, 1920-е. Високих ~~квалитета~~ судита по свему, збирка је висока и по томе што аутор њен, иако млад, модеран и послератан, иако Славен замућене и густе крви, не велича својом поезијом ни нагоне ни ~~брехе~~ обара. Талент је снажан, реч је брита и светла, али песник ~~бара~~ главу и крши руке. Крв своју гони на дуго проштење. Смет који крв за собом ваља, не кује у риму. Стихови ујевиневе горки су много, али су лепо и чисти звуком и смислом. Чује се кроз њих музика језе ~~и~~ и долази од лепоте трпљења, самооптужења, кајања и тежења тихој светлости даљина, тежења да се стигне до става и свести до којих човек још није могао да стигне. То су исповести једнога песника који

3
псалам о немоћи својој прекида песмом снова о светињи живота ^{која} нај-
зад мора доћи. А ромар, сме се назвати и аскет, који тако верује и пева,
није ~~хришћански~~ аскет ^{нико} ~~амури~~ да не види свет, ^{нико} ~~себе~~ бичује
у ~~мудри~~ да може бичевати цео свет. То је аскет једног сложеног аскетства
које познаје "господство кости и племенство меса"; које не удара оно
што се "грчи Богу" и црпи за обељењем и освећењем; које зна да без пло-
ти нема човеку инспирације за узлетање изнад себе нема му снаге да сни-
ва "опстанак без љаге", и да иде "својем већем Богу".

~~2. Аментације ујевећеве то су мислима и суза-
ма дубене изречене. У тим изрекама има од псалмске језгровитости и слико-
витости. И има један средњовековни занос за чистотом снове и с оне стра-
не гроба.~~

2 Поезија ујевећева скроз је лирска. Али у тој лирској
поезији нема ни пеизажа, ни птичје песме, ни женина тела. Пеизаж, то је
светла даљина. Жене, то су имена, слутње, сабласти, ~~са~~ "принчипесе" рабе
божје, "руке девичанства", "покретне божје". А птичје песме, то су песни-
кови дивни уздаси. Врста зимске грозе влада местимично у тој поезији.
Чини вам се да као онај конески песник огледалом треба да покушате сун-
чане зраке и баците их на бледо лице страдалника, који, да ли у болном
да ли у екстатичном сазнању живота ~~клице~~

Здравствуй, о смрти, моја Веренице!

Главна енергија из које се храни Ујевећева поезија то је песимизам, али
не психолошки ~~песимизам~~ него мистички песимизам религиозног духа. Телак
и болан песимизам и онда кад се ради о сумњама духа који не зна зашто и
куда, и онда кад се ради о анималном ужасу плотског човека пред судбином.
Толики је тај песимизам да сваки зглобих "обетжних уда" и сваки елемент
помисли човечје тужи и оптужује. ~~Тешко је себру~~

109 ~~законима~~ друштва, под ~~законима~~ савести, и под законима Еванђеља. По свима
тима законима треба трпети и трпети. И треба умети једно мрзити да би се
друго волело. По Еванђељу Јованову XII, 25: "Ко мрзи наду своју на овом
свијету, сачуваће је за живот вјечни". А дух човека хтео би да је близу
време кад ће човек човека више волети него себе сама, и кад цена за веч-
ни живот неће бити мржња на живот земаљски. Песимизам ујевећев, према
свему томе, гласнији је од сви ~~нада~~ ^{нада}. Ипак, и овај велики талент, као сви
велики таленти дошао је да ~~ad maiorem Dei gloriam~~ наговести сиротом човеку

спасење не по цену мржње него баш по цену љубави. Иако у поезији Ујевићевој владају оптужење и црни песимизам, нема у њој клетве, нема мржње, а о љубави су речене велике речи и још веће истине. Песма која је страхан крик очајања, носи наслов Перивој. Песма која би требала да се зове змија или смрт, зове се Бдење, и има ~~у~~ у себи само "тиху псовку". Иако пун ужаса од себе сама и од свега, песник не може да не објави веру у чо- века и наду:

из чистоће наше цин времена руди.

Као поезија, књига Ујевићева је довршена. Као философија или религија или религиозна философија она није довршена. Песимизам Ујевићев далеко је више поезија него доктрина; вера његова далеко је више тежња него систем. Једно се у њизи одређено истиче: мистич- ^{спиритуални} на путање по којој живот тежи даље и даље, и све више прелази у имперсо- налност насупрот индивидуалности. Али путања та само је назначна, не пре- рена. Индивидуалар и уједно мученик земаљског живота, још увек испуњава претежни део мисли и осећања песникових. Иако вереник смрти, грешник је још неослобођен од индивидуалистичких осетљивости, од нагонске јагме за земаљским трофејима. Отуда у песмама још много заноса за херојске побе- де, и, с друге стране, још доста нихилистичких испада против друштва ^и Бога. Са замахом једног борца на стадиону песни се ставља "на олтар жртвеном ногу" не би ли Вилхелм дао

над мушко теме гизду славолука,

а мало после, или мало ^пже, пуше ону тешко негативну песму у којој ~~не~~ ситна партикула без, као неки Мефисто, одриче све:

Уре одомале цуре бесмислено,
суморни човек снатри бестелесно,
сутонска страст се боји безимано,
а љубав јеца јеца беспредметно;

и све је данас празно бесконачно,
а ветра дува, дува безутешно
на голе душе које непрестано
ишту и грле безнадно, бескрајно.

Али, како је ~~већ~~ речено, све пролази без жучи, без освете и клетве. Оно што је пресудно, воља, покрећ, акција, окреће се на крају крајева царству имперсоналног блаженства, царству оне светлости која је чудо Божје, не енер- гија. Ту смо на једној важној тачци. Светлост, чудо, Светли Дух са свима својим именима на јеврејском, грчком, латинском, славенском језику — у мистици- ~~зми~~ Ујевићевој радо стају ~~на~~ ^уместо Бога. Бог, часом је чисто хришћанска

~~је стота~~
 као мистички проблем живота и спасења уједно, измамила је Ујевићу неколи-
 ко ванредних песама, неколико великих речи и истина. Мистички схваћена
 љубав не додирује, само освећује објекте, и враћа се у себе као "љубав
 љубави". А сваки бол од такве љубави претвара се у тајанствени субјект,
 у биће. Диван је, класичан је стих

Дубока рана бива тајно биће

То није само диван стих, то је мистички узвишена визија; ~~једна~~ ^{од песника} први
 пут конкретно представљених и објашњених тајана живота човекова.

~~Делек себра претставља једну од нај
 лепших наших збирки песама и једну сасвим ретку~~

Делек себра је драгоценост поетска у
 нашој књижевности. То је једна мала сума мистичких знања и искустава на
 земљи; ~~један~~ тежак пут "кроз ноћ" / по речи св. Јована де ла Круз, шпан-
 ског мистика / ка светлости, ка вечности. Песник нам је још остао дужан
 филозофију и поезију смрти, објашњење оног "зрелог чекања" ~~да~~ будемо
 убрани. Убрани, и куда пренесени? То се питали сви велики ^{песници} и мис-
 лиоци. Питао ~~а~~ код нас, ~~Бегон~~, па се пита и Ујевић. Овом књигом песама ~~није~~
^{кад} ~~Ујевић~~ дао одговор. Да ли Ујевић, као онај италијански мистик, сматра
 да је "вечност сан", да човек, када је живео и страдао, има "сакросанктно
 право да спава" ма то и не била воља божја.² Или Ујевић сматра да човек
 на земљи не може даље од чежње за светлостју из које осећа да је дошао, а
 све остало да је воља божја, ~~не~~ "непознато", вечита тајна:

та ништа не знам о тајанству Бога

Или, најза, вечност значи за њега "вечни прстен", у који вечни прстен спа-
 да и вечна ламентација вечниг себра на овој земљи. Пред том тајном је
~~песник~~ ^{песник} склопио своју књигу.

Бисера Силуан